

Dienen en bewaren

Voorganger: Ds. Heleen Weimar
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Genesis 2,7-10 en 15-23 (uit de Naardense Bijbel)

Tweede Schriftlezing: Marcus 10,42-45

Prediking

Gemeente van Jezus Christus,

Het tweede scheppingsverhaal in de Bijbel, Genesis 2, behoedt ons voor een groot en levensgevaarlijk misverstand, dat door het eerste scheppingsverhaal in Genesis 1 zou kunnen ontstaan. Volgens het eerste scheppingsverhaal geeft God aan de mens de heerschappij over de aarde en de dieren. Die heerschappij, dat 'heersen' kan makkelijk verkeerd worden opgevat als 'de baas zijn, onderwerpen, onderdrukken, kunnen beschikken, gebruiken, zelfs misbruiken.' Volgens deze misvatting heeft de mens meteen aan het begin van de bijbel een goddelijke vrijbrief gekregen voor het ontbossen en levensgevaarlijk opwarmen van de aarde, voor het doen uitsterven van allerlei soorten planten en dieren, voor de mishandeling van vee in bio-industrie en slachthuizen.

Het tweede scheppingsverhaal is een ferme correctie op deze misvatting. In het tweede scheppingsverhaal gaat het niet over heersen, maar over *dienen*. Het tweede scheppingsverhaal gaat namelijk over Gods opdracht aan de mens om de aarde *te dienen en te bewaren*. De Nieuwe Bijbelvertaling geeft het eerste Hebreeuwse werkwoord dat wordt gebruikt weer met 'bewerken', maar de grondbetekenis is '*dienen*'.

Meteen al aan het begin van het tweede scheppingsverhaal wordt duidelijk hoe nodig het is dat wij mensen de handen uit de mouwen steken om de aarde tot een bloeiende tuin te maken. Want zo wordt het verteld:

'In de tijd dat God, de Heer, aarde en hemel maakte,
groeide er op aarde nog geen enkele struik
en was er geen enkele plant opgeschoten,
want God, de Heer, had het nog niet laten regenen op de aarde
én er waren nog geen mensen om de grond *te dienen*.'

Zonder water én zonder tuinmannen en tuinvrouwen groeit er niets, kan de aarde geen tuin worden, geen open hof, geen lustoord. En dus laat God water uit de aarde opwellen én maakt God de mens en brengt hem naar de tuin, de hof van Eden met de opdracht om die *te dienen en te bewaren*.

Dienen, dat is: doen groeien, laten gedijen, tot bloei doen komen.

Bewaren, dat is: koesteren, beschermen tegen gevaar, van buitenaf of van binnenuit. Dit tweede Hebreeuwse werkwoord geeft de NBV weer met 'erover waken' en de Naardense Bijbel met 'bewaken'. Bewaren vind ik beter. Het wordt ook gebruikt in de bijbel als het gaat om de geboden, die moeten we ook '*bewaren*', dat wil zeggen ons eraan houden. Het klinkt ook in de Aäronitische zegen: De Eeuwige zegene je en *beware je* (behoede je) – God zal jón bewaren, wordt er dus eigenlijk gezegd. Zulke uitspraken over het bewaren van de geboden en bewaard worden door God klinken dus mee in de opdracht aan de mens om de aarde *te dienen en te bewaren*.

Zegen aan Issachar,
voorstudie, Marc Chagall

Wat zijn dat voor gevaren die de tuin, de lusthof bedreigen? Wat is dat voor kwaad dat dreigt van buitenaf of van binnenuit?

Het tweede scheppingsverhaal richt de aandacht op kwaad dat dreigt van binnenuit, dat wil zeggen vanwege de mens, de hovenier. En daarover gaat het, als in het verhaal de boom van de kennis van goed en kwaad ter sprake wordt gebracht.

Het eerste scheppingsverhaal vertelt over begrenzing die leidt tot goedheid. God brengt scheiding aan tussen licht en duister, tussen water en water, tussen water en land, tussen dag en nacht en God ziet dat het goed is.

In het tweede scheppingsverhaal (en het verhaal dat erop volgt, in Genesis 3) gaat het over onbegrensde goedheid die verwordt tot kwaad. Het kwaad wordt hier voorgesteld als onbegrensde goedheid. De tuin is een lusthof. De schepping is goed, ja zeer goed. Maar zonder grens kan goed tot kwaad verworden.

Denk maar aan grenzeloze groei: dat wordt verstikkend. Of eindeloze ruimte, die kun je als onveilig ervaren. Of mateloze liefde – daar word je door bedolven. Of onmatig genot: dan leidt tot verslaving, tot vrijheidsberoving, ontmenselijking.

Om de mens te leren zich te begrenzen, plaatste God in het midden van de tuin de boom der kennis van goed en kwaad. Als een grensmaal, een laatste scheidlijn. Van alle bomen in de tuin mag je de vruchten plukken en die eten, alleen van deze niet, zei God. Hier trek ik een grens. Ga je daar toch overheen, dan wordt het onleefbaar in deze mooie tuin. Dan haal je de dood de tuin binnen.

In Genesis 3 wordt verteld hoe wij mensen, wij Adams en Eva's die grens toch over zijn gegaan, Gods gebod niet hebben bewaard, maar toch hebben overschreden.

Met het eten van de vruchten van de boom kwam de grenzeloosheid in de wereld en begon het toe-eigenen, het steeds meer willen hebben, het willen hebben wat ons niet toekomt. Toe-eigenen, dat is de kern van het kwaad, en hieruit vloeien andere soorten kwaad voort. Toe-eigenen is de bron van alle conflicten en oorlogen. Het is de oorsprong van heel veel onrecht dat er geschiedt. Het is ook de oorzaak van de uitputting en vervuiling en opwarming van de aarde en van het uitsterven van vele planten- en diersoorten.

Het verhaal van de eerste mens als hovenier en van de boom van het kennen van goed en kwaad in het midden van de hof gaat niet alleen over vroeger, over het allereerste oerbegin, maar net zo goed over nu en over ons. Het is niet zo dat de eerste mensen het voorgoed voor ons hebben verpest en het niet meer uitmaakt wat wij doen.

De opdracht om de aarde te dienen en te bewaren blijft gelden, blijft ook voor ons van kracht.

En de boom van het kennen van goed en kwaad staat er nog steeds, als een plek van bezinning, om er leunend tegen de stam, schuilend onder het bladerdak te blijven leren, kennis op te doen van hoofd en hart. Hoe kunnen we een halt toeroepen aan onze mateloosheid. Welke grenzen zullen we werkelijk moeten eerbiedigen, wil de aarde leefbaar blijven voor alle schepselen die erop wonen?

En kunnen de geboden in de Bijbel ons daarbij helpen? Welke geboden moeten we bewaren om de aarde te bewaren? Wie kan ons ervoor behoeden, dat wij wie bedreigd worden niet zouden behoeden? Hoe kunnen we onze heerszucht beteugelen? Wat kan ons ertoe brengen om niet te willen heersen, maar te willen dienen? Hoe kunnen we onze medeschepselen zo dienen, dat ze groeien en gedijen en tot bloei komen?

Ook de woorden van Jezus kunnen ons verder helpen bij onze bezinning, ons leren en studeren in de schaduw van de boom van het kennen van goed en kwaad.

Tegen zijn leerlingen zei Jezus:

'Jullie weten dat de volken onderdrukt worden door hun eigen heersers
en dat hun leiders hun macht misbruiken.
Zo mag het bij jullie niet gaan.
Wie van jullie het belangrijkste wil zijn,
zal de ander moeten dienen,
en wie van jullie de eerste wil zijn,
zal ieders dienaar moeten zijn,
want ook de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden
maar om te dienen...'

Niet heersen, maar dienen, zegt Jezus dus ook, net als in het tweede scheppingsverhaal, maar dan vooral gericht op de verhoudingen tussen mensen.

Maar op dezelfde wijze als bij het dienen van de tuin en van de aarde, betekent het dienen waar Jezus over spreekt: een ander doen groeien en tot bloei laten komen. Niet op een onderdanige manier, maar als een hulp tegenover iemand, zoals dat ook gezegd wordt in Genesis 2. Mensen zijn voor elkaar geschapen tot hulp, als elkaars tegenover. Je helpt, maar je geeft ook weerwoord, of je stelt vragen vanuit een ander perspectief, waardoor die ander verder kan, kan groeien.

Dienen en bewaren, de opdracht van het begin blijft gelden, ook voor ons. En de nieuwe ambtsdragers in ons midden willen deze opdracht in het bijzonder serieus nemen als pastorale ouderling, of ouderling kerkrentmeester.

Het zijn moeilijke omstandigheden waaronder jullie (opnieuw) een ambt op je willen nemen. De coronacrisis geeft een zware lading aan de opdracht om elkaars hulp én elkaars tegenover te zijn. We staan in de kerk voor ingrijpende beslissingen. Wat betekent dan 'bewaren' in dit perspectief? En dan is er natuurlijk de klimaatcrisis en alle problemen die daarmee samenhangen. Dat geeft aan de opdracht om te dienen en te bewaren weer een heel andere urgentie.

Ik geloof in het leren onder de boom van het kennen van goed en kwaad. Ik geloof dat het ons als gemeente en jullie als ambtsdragers in ons midden verder kan helpen, hoe moeilijk de leerstof ook is. Ik geloof dat Gods Geest er door het lover waait, om ons wijsheid en daadkracht in te blazen. Laten we daar steeds op blijven hopen.

Amen